

SCURTĂ PREZENTARE A TRADIȚIEI SIRIACE

TEODOR GEȚIA

Master anul II

Percepția generală a majorității este că religia creștină și răspândirea ei în primele veacuri ale erei noastre a avut loc doar în spațiul bazinului mediteranean, fiind o religie exclusiv europeană care a înflorit în spațiul Imperiului Roman. Sunt pomenite de cele mai multe ori cele două Biserici emergente în interiorul romanității, cea apuseană și cea bizantină, însă se trece mult prea ușor cu vederea sau nu se știe deloc de creștinismul de tradiție siriacă. Așa cum afirmă reputatul siriacist Sebastian Brock într-unul din articolele sale, Biserica creștină, spre deosebire de oameni care respiră cu ajutorul celor doi plămâni, dispune de un al treilea plămân, reprezentat de tradiția creștină siriacă.⁵⁹ Este o certitudine faptul că Bisericile de pe teritoriul Turciei de azi au cunoscut o răspândire mult mai vastă din punct de vedere geografic până în secolul IX cuprinzând Orientul Mijlociu, traversând Asia Centrală, coborând în India și ajungând chiar până în China.⁶⁰ Elementul comun care conferă legitimitate și unitate tradiției siriace este însăși limba siriacă, limbă devenită lingua franca a Orientului Mijlociu în Antichitatea târzie. Este limba în care au supraviețuit cele mai timpurii traduceri ale Bibliei și totodată limba care ne-a oferit cea mai bogată colecție de poezie creștină antică.

„Siria, prescurtare de la Asiria, desemna în primele secole ale erei creștine o zonă vastă, situată la est de Eufrat, incluzându-i pe locuitorii arameofoni din Mesopotamia, valea Tigrului până la podișul iranian și pustia Arabiei”⁶¹. Siriaca este un dialect al aramaicii, limba vorbită de Iisus Hristos în Palestina primului secol, așadar este o limbă de origine semitică. Originea și începuturile ei se leagă de orașul Edessa (în prezent Urfa) cunoscut în siriacă sub numele de Orhay. Acest oraș nord-mesopotamian, la intersecția dintre cultura elenistică și cea aramaică, este locul de naștere a limbii siriace, vehiculul lingvistic al celei de-a treia mari ramuri a creștinismului și anume tradiția siriacă.

⁵⁹ Sebastian Brock, „*The Syriac Orient: a third lung for the Church?*”, in *Orientalia Christiana Periodica*, 2005, Volume 71, Issue: 1, Pages: 5-20.

⁶⁰ *Invitation to Syriac Christianity, An Anthology*, ed. by Michael Philip Penn, Scott Fitzgerald Johnson, Christine Shepardson, Charles M. Stang, University of California Press, 2022, p. 1.

⁶¹ Ioan I. Ică jr. în *Studiu introductiv la Sfântul Isaac Sirul, Cuvinte către singuratici, Partea a II-a recent descoperită*, Ed. Deisis, Sibiu, 2007, p. 32.

Numele inițial al acestui oraș din Mesopotamia antică a fost Adma, el fiind cucerit și reconstruit de urmașii lui Alexandru cel Mare, Seleucizii în anul 303 î.e.n. A devenit apoi capitala provinciei Oshroena în urma victoriei purtate de părți împotriva seleucizilor în anul 130 î.e.n., fiind condusă de regi locali până la transformarea ei în colonie romană în anul 195 d.Hr.⁶² Aramaică a fost limba care s-a vorbit în acest areal geografic pe toată perioada stăpânirii seleucide, însă odată cu declinul acestui imperiu și emergența imperiului iranian al parților (140 î.Hr. - 224 d.Hr) s-a favorizat crearea unor orașe-stat independente printre care se număra și Edessa, orașe care au început să-și manifeste o identitate culturală proprie. Astfel și-au creat o scriere proprie care să exprime dialectul aramaic pe care-l vorbeau oamenii locului. Primele inscripții în limba siriacă provin din anul 6 e.n., așadar înainte ca creștinismul să pătrundă în acest spațiu geografic. Limba siriacă este încă întrebuințată și astăzi în cultul liturgic a două dintre Bisericile Orientale: în Biserica Siro-Orientală care poartă denumirea oficială de „Biserica Asiriană Apostolică a Răsăritului” și mai este denumită în mod nedrept „nestoriană” și în Biserica Siriacă Ortodoxă cunoscută mai bine sub denumirea de „iacobită” sau „monofizită”.⁶³

Nu se cunoaște modul în care creștinismul a pătruns în Edessa, însă există legende neconfirmate documentar, dar prezente în unele scrieri apocrife precum *Doctrina lui Addai* din secolul V care invocă o anumită corespondență între regele Abgar al V-lea și Iisus. Acest monarh l-ar fi invitat pe Iisus să se refugieze în cetatea Edessei pentru a scăpa de mânia evreilor și pentru a-l vindeca de o anumită boală de care suferea. Legenda afirmă că Iisus i-ar fi răspuns tot printr-o scrisoare, declinând invitația de a veni, dar promițându-i că va trimite unul dintre apostoli după Înălțarea Sa la cer.⁶⁴ Acest discipol este considerat a fi Addai, identificat de către Eusebiu de Cezareea cu Tadeu, care ajungând în Edessa l-a vindecat și apoi l-a convertit pe regele Abgar al V-lea.⁶⁵ Cert este că sub stăpânirea parților creștinismul s-a bucurat de o anumită toleranță religioasă, răspândindu-se apoi în Nisibis și ulterior în toată

⁶² Daniel King, *The Syriac World*, Routledge, New York, 2019, pp.11-12.

⁶³ Sebastian Brock, *An Introduction to Syriac Studies*, Horizons in Semitic Studies: Articles for the Student, University Semitics Study Aids 8 (Birmingham: Dept. of Theology, University of Birmingham, 1980), p. 2.

⁶⁴ *Invitation to Syriac Christianity, An Anthology*, pp.37-38: „The reply of Jesus to the toparch Abgar, via the courier Ananias: Blessed are you who have believed in me, without having seen me even in order that those who have not seen me will believe and shall live. But about what you wrote me, that I come to you – it is necessary to fulfill everything for which I was sent here, and after fulfilling it thus to be taken up to the one that sent me. Yet, once I am taken up, I will send one of my disciples to you, in order to cure your ailment and to offer life to you and those with you.”

⁶⁵ Ierom. Agapie Corbu în Studiu introductiv la Sf.Isaac Sirul, *Cuvinte Ascetice*, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2022, p.XV.

Mesopotamia și Persia, ajungând ca în secolul III să existe aproximativ 20 de episcopii în tot acest spațiu.⁶⁶ Schimbări dramatice vor avea loc începând cu anul 250 când la puterea va trece dinastia iraniană a Sasanizilor ce vor domni până în anul 636 d.Hr. Sasanizii vor declanșa mai multe persecuții împotriva creștinilor răsăriteni care se vor solda cu mii de martiri. Acest lucru s-a datorat faptului că, pe de o parte erau practicantii ai unui zoroastranism militant iar pe de altă parte sasanizii se vor afla mereu în conflict cu Imperiul Roman suspectând pe creștinii de lipsa de loialitate și de legături secrete cu creștinii din Apus. Poate cel mai important efect al acestei stări conflictuale, cu repercursiuni până în ziua de azi, a fost izolarea și autonomizarea creștinilor sirieni față de Imperiul Roman. Astfel că în anul 424, în contextul aplanării conflictelor dintre persani și romani și a încetării persecuției creștinilor, episcopul Seleuciei-Ctesifonului va convoca un sinod al Bisericii Răsăritene din Persia care-și afirmă independența față de orice instanță bisericească din Imperiul Bizantin, „ceea ce echivala *de facto* cu proclamarea autocefaliei patriarhale a Bisericii Răsăritului față de celelalte patriarhii din Apus (Roma, Alexandria, Antiohia și Constantinopol)”⁶⁷. Acest gest trebuie însă înțeles și ca o încercare a creștinilor răsăriteni de a câștiga încrederea conducătorilor politici și de-a înlătura orice motive de suspiciune din partea autorităților sasanide care îi bănuiau mereu de trădare în favoarea Imperiului Roman. Este important însă faptul că „această autocefalie nu a fost considerată de celelalte Biserici din Apus drept o schismă și, cu atât mai puțin, o cădere în erezie.”⁶⁸

Această izolare a Bisericii Siro-Orientale (denumirea încetățenită în studiile de siriastică) coroborată cu desfășurarea Sinoadelor ecumenice III-V, convocate în urmă disputelor hristologice iscate în Imperiul Bizantin, a condus la schisme, fărâmițări și polarizări în lumea siriacă cu efecte nefaste care se resimt până în ziua de azi. Biserica Siro-Orientală a fost acuzată în mod nedrept de „nestorianism” în urma acestor evenimente. Creștinii monofiziți din Bizanț au început să migreze spre Mesopotamia în urma prigoanelor declanșate împotriva lor de autoritățile imperiale iar cei siro-orientali (așa ziși nestorieni) au fost împiedicați să participe la sinoadele ecumenice desfășurate la Efes și Calcedon astfel că creștinismul siriac a ajuns să se scindeze în trei Biserici rivale „care se excludeau, persecutau și acuzau reciproc de erezie: una „nestoriană”, de tradiție strict antiohiană și care nu primise Sinodul de la Efes, aflată în afara teritoriului Imperiului roman în cadrul Imperiului persan al Sasanizilor zoroastreni; alta „iacobită” de tradiție strict alexandrină, deci „monofizită”, care nu primise Sinodul de la Calcedon și ca atare s-a rupt de Biserica oficială a Imperiului roman; și, în fine, o Biserică minoritară

⁶⁶ Ioan I. Ică jr., op. cit. , p.33.

⁶⁷ Ibidem, p.35.

⁶⁸ Ierom. Agapie Corbu, p. XV.

chalcedoniană, rămasă fidelă Imperiului, și de aceea supranumită „melkită” (imperială).⁶⁹ Biserica monofizită sau Siro-Occidentală va fi organizată de Iacob Baradeul, episcop monofizit și tot el va organiza și Biserica coptă din Egipt, motiv pentru care aceste Biserici vor purta denumirea de „iacobite”. Ulterior, creștinătea siriacă se va fărâmița și mai mult odată cu acțiunea cruciadelor⁷⁰ și a misiunile catolicilor din Răsărit.⁷¹

La mijlocul secolului VII, situația geopolitică se va schimba din nou radical odată cu emergența Islamului și răspândirea lui. Pe lângă provocările de ordin politic, social și religios pe care le va aduce această schimbare de paradigmă, va însemna totodată și începutul unui proces de înlocuire a limbii folosite de acești creștini răsăriteni, araba devenind noua lingua franca a Orientului Mijlociu. Ultimul rege persan va muri în anul 651 și odată cu el se va stinge imperiul iraniilor, creștinii sirieni fiind nevoiți să trăiască începând de atunci sub conducerea islamică. Paradoxal, secolele VII-IX au fost pentru Biserica Siro-Orientală cele mai prolifiche, având un statut privilegiat printre celelalte Biserici, bucurându-se de o oarecare apreciere din partea Califatului. Creștinii siro-orientali sau „nestorienii” au ajuns chiar să ocupe poziții importante la curtea Califului datorită educației pe care o aveau.⁷² Majoritatea savanților erau creștini și arabii au ajuns să-i respecte datorită faptului că erau cei mai buni doctori, filosofi, arhitecți, contabili, astrologi, scribi din tot Imperiul.⁷³ Este totodată perioada care ne va oferi cele mai importante personalități ale monahismului răsăritean : Isaac Sirul (sau de Ninive), Simon Taibuteh, Dadisho Qatraya, Ioan de Dalyatha și Iosif Hazzaya. Este perioadă și de maximă înflorire misionară, când creștinismul siriac, urmând drumul mătășii, va ajunge în India (regiunea Malabar) și apoi în China, fiind atestat documentar de anumite inscripții în limba siriacă descoperite aici.⁷⁴

Lovitura fatală o va primi Biserica Asiriană a Răsăritului în urma campaniilor de cucerire mongole conduse de Timur Lenk (1370-1405). Musulman fanatic, acesta va masacra sute de mii de creștini, scăpând doar cei

⁶⁹ Ioan I. Ică jr., op. cit. , p.14.

⁷⁰ *Invitation to Syriac Christianity, An Anthology*, p.21: „Another result of the Crusades was the union of the Maronites with the Roman Catholic Church in the early thirteenth century. Close encounters between the two led to the Latinization of the Maronite Liturgy but, equally, to the flourishing of Syriac studies in Rome in the early modern period”.

⁷¹ Ierom. Agapie Corbu în Studiu introductiv la Sf.Isaac Sirul, *Cuvinte Ascetice*, p. XVIII: „...fărâmițările produse de acțiunile misionarilor catolici, al căror prozelitism a dus, începând cu sec. al XVI-lea, la apariția a nu mai puțin de încă șase Biserici de limbă siriacă: Siro-Catolică, Siro-Malabareză, Caldeeană, Siro-Malankareză, Maronită, și Melchito-Catolică, ultimele două recunoscând Calcedonul, spre deosebire de celelalte, care sunt necalcedoniene”.

⁷² Un factor important a fost și mutarea capitalei la Bagdad, acest oraș fiind în imediata apropiere a scaunului patriarhal de Seleucia- Ctesifon.

⁷³ Mark Dickens, *The Church of the East: The Rest of the Story*, 1999.

⁷⁴ Robert A. Kitchen , *The Assyrian Church of the East*, The Orthodox Christian World, 2012.

care s-au refugiat în munții Kurdistanului. De asemenea, biserica din Malabar va scăpa neatinsă deoarece campania sa de cucerire nu a ajuns până în sudul Indiei.⁷⁵ Dacă în timpul Catholicosului⁷⁶ Timotei I Biserica Răsăritului număra aproximativ 10 milioane de credincioși, fiind poate cea mai mare ca număr de adepți, astăzi au mai rămas circa 400.000 de credincioși împrăștiați în diaspora din întreaga lume.⁷⁷

Literatura siriacă este una prin excelență creștină, neputându-se vorbi de o tradiție literară siriacă înainte de pătrunderea creștinismului în zonă. Astfel putem afirma că literatura de sorginte siriacă este singura autentică a creștinătății semitice și a poeziei religioase, care a supraviețuit până la noi.⁷⁸ Din primele trei secole nu au supraviețuit foarte multe manuscrise, dar printre cele care au ajuns la noi se numără traducerea Vechiului Testament din ebraică în siriacă, cunoscut sub denumirea de *Peshitta*. Această traducere probabil că s-a realizat pe la sfârșitul secolului II în proximitatea orașului Edessa.⁷⁹ O formă timpurie a Noului Testament o reprezintă *Diatessaronul*, atribuit lui Tatian și care de fapt este o armonizare a celor patru Evanghelii într-un singur narativ.⁸⁰ Tatian, discipol al lui Iustin Martirul, este considerat și întemeitorul encratismului, o formă de ascetism extrem, care se opunea căsătoriei și a consumului de vin.⁸¹ Cea mai veche traducere a celor patru Evanghelii s-a păstrat în două manuscrise separate și poartă denumirea de „Old Syriac”. Creștinismul din arealul siriacă s-a dezvoltat în paralel cu iudaismul esenian și cel rabinic mesopotamian și alte forme de gnosticism iar unele scrieri precum *Odele lui Solomon*⁸² sau fragmente din opera poetului creștin Bardasene⁸³ sunt impregnate de aceste influențe. O altă operă importantă care trebuie menționată este *Faptele lui Toma*, scriere care ne relatează despre acțiunea de

⁷⁵ Mark Dickens, *The Church of the East: The Rest of the Story*, 1999, p.24.

⁷⁶ Termen folosit de Biserica Siro-Orientală echivalent cu cel de Patriarh.

⁷⁷ O altă lovitură nimicitoare a primit Biserica Asiriană la începutul secolului XX când populația creștină a fost din nou decimată în urma genocidului turc, o treime din populația asiriană pierind în urma acestui masacru.

⁷⁸ Sebastian BROCK, *An Introduction to Syriac Studies*, p.5.

⁷⁹ S. BROCK, *A Brief Outline of Syriac Literature*, ST. Ephrem Ecumenical Research Institute, Baker Hill, Kottayam, India, 1997, p.13..

⁸⁰ Manuscrisul original nu a supraviețuit și nu se poate afirma cu siguranță dacă a fost scris în greacă pe vremea când Tatian se afla la Roma și a fost tradus ulterior sau dacă l-a compus direct în siriacă după ce a revenit în Răsăsit (BROCK, op. cit., p.14)

⁸¹ B.E. Colles, *The mysticism of John Saba*, PhD thesis, Department of Middle Eastern Studies, The University of Melbourne, 1969, p.2.

⁸² O colecție de 42 de poeme lirice scurte a căror autor nu se cunoaște și care a fost scrisă cel mai probabil în prima jumătate a secolului II (cf. BROCK, *A Brief Outline of Syriac Literature*, p.15).

⁸³ Privind retrospectiv, opera lui Bardasene a fost considerată eretică, cosmologia pe care el a dezvoltat-o fiind una speculativă, infuțată de filosofia greacă și de curentele gnostice existente în cultura persană. (*Invitation to Syriac Christianity, An Anthology*, p. 7).

evangelizare a Apostolului Toma în India. Este o scriere apocrifă, foarte iubită de creștinii sirieni ai secolului III și deși nu se poate atesta cu certitudinea faptelor relatate, putem afirma fără echivoc că comunitatea creștină încă existentă în Kerala, India își revendică originea apostolică de la această călătorie misionară.⁸⁴ Secolul IV se remarcă prin scrierile Sf. Efrem Sirul (307-373), a lui Afrahat (270-345) și prin *Cartea treptelor*. Acestea sunt importante printre altele și pentru faptul că atestă forma unui protomonahism și ascetism existent în zona cetăților Edessa și Nisibis sub forma acelor comunități creștine siriace numite *bnay* sau *bnat qyama*, adică „fii” sau „fiice ale legământului”.⁸⁵

Sfârșitul secolului IV și începutul secolului V marchează apariția monahismului propriu-zis, o figură emblematică a ascetismului siriac fiind Simeon Stâlpnicul. Acesta s-a nevoit timp de 40 de ani singur pe un stâlp și este evocat cu multă admirație de către Teodoret de Cyr în scrierile sale⁸⁶. Primul autor monahal siriac și totodată autorul unei sinteze asectico-mistice siriace este Ioan Singuraticul sau Ioan din Apameea (Yohannan Ihidaya). Când ne referim la scrierile sale, vorbim practic despre formarea unei paradigme a tradiției siriace, acestea fiind libere de influențele teologice ale Imperiului Bizantin și astfel se remarcă prin lipsa conceptelor filosofiei grecești. Astfel opera sa va avea o influență hotărâtoare asupra spiritualității siriace și tot la el remarcăm pentru prima oară descrierea celor trei trepte de maturitate spirituală: trupească (*d-pagranuta*), sufletească (*d-napshanuta*) și duhovnicească (*d-ruhanuta*), o concepție asemănătoare cu cea a lui Evagrie Ponticul. Majoritatea misticilor care i-au urmat lui Ioan de Apameea au adoptat și ei acest model tripartit al urcușului spiritual. De altfel, „Evagrie va fi pentru sirieni ascetul și misticul prin excelență”⁸⁷, ei traducând întreaga sa operă în siriacă și păstrând texte al căror original grec s-a pierdut în urma condamnării sale de către Sinodul V Ecumenic. În contextul prestigiului uriaș pe care îl dobândise monahismul egiptean, secolele V-VI se vor remarcă și prin traducerea în siriacă a principalelor scrieri monahale egiptene precum *Apophthegmata Patrum*, *Viața Sfântului Antonie* scrisă de Atanasie, *Historia Monachorum in Aegypto* și *Istoria Lausiacă*.

⁸⁴ Un motiv sau topos important pe care-l regăsim în această scriere apocrifă este cel al encratismului și oarecum sugerează că martiriul lui Toma s-ar fi datorat urii pe care ar fi provocat-o în rândul nobililor datorită faptului că reușea să convingă pe soțiiile acestora să renunțe total la relațiile conjugale cu aceștia.

⁸⁵ S. BROCK, *A Brief Outline of Syriac Literature*, pp.20-21.

⁸⁶ Deși și-a elaborat scrierile în greacă, Teodoret de Cyr cunoștea și limba siriacă și implicit figurile marcante ale ascetismului din lumea siriacă. (cf. Robert E. Kitchen, *The Syriac Tradition*, 2012, The Orthodox Christian World, edit. Augustine Casiday, pp.66-77).

⁸⁷ Ioan I. Ică jr. în Studiu introductiv la Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici, Partea a II-a recent descoperită*, Ed. Deisis, Sibiu, 2007, p.66.

Secolele VI-VIII reprezintă epoca de aur a marilor personalități ale Bisericii din Mesopotamia printre care cel mai cunoscut este Sfântul Isaac Sirul, dar și alții precum Dadisho Qatraya (din Qatar), Simon Taibuteh, Iosif Hazzaya (Iawsep Hazzaya) sau Văzătorul, Ioan de Dalyatha (Yohannan Dalyatha). Această perioadă marchează o perioadă a sintezelor originale pentru mistica siriacă și anume dintre „intelectualismul evagrian și mistica pneumatică de origine siriacă, mai concret de a integra schema tripartită a vieții spirituale sistematizată de Ioan Singuraticul cu schema evagriană a contemplațiilor”⁸⁸. Secolul VI marchează de asemenea un nou început sau o renaștere a monahismului siro-oriental. Acest lucru se va datora mănăstirii întemeiate de un monah pe nume Avraam pe muntele Izla (sud-estul Turciei actuale) în anul 571 și care va întocmi și primele *Rânduielei monahale* din spațiul siriacă. Acestea nu le-a întocmit ca pe niște legi stricte care trebuiau urmate cu strictete, ci ca pe un model de viață monahală care va insufla secole la rând generații și generații de monahi.⁸⁹ Avraam Sirul sau Avraam de Kashkar este considerat de către tradiția siro-orientală „părinte al monahilor”, fiind asemuit cu Avraamul Vechiului Testament.⁹⁰ La conducerea mănăstirii din muntele Izla i-au urmat Dadisho și Babai, în urma cărora au rămas încă două culegeri de reguli monhale, dar odată cu moartea lui Avraam a început și declinul Marii Mănăstiri întemeiate de el. Paradoxal, deși această decădere a fost una dureroasă, ea a facilitat împrăștierea ucenicilor săi în toată Mesopotamia și crearea mai multor cente monahale siro-orientale, care păstrau nealterată moștenirea spirituală a marelui Avraam. Și poate tocmai datorită acestei împrăștieri datorăm apariția marilor figuri ale monahismului răsăritean: Isaac Sirul, Dadisho Qatraya, Ioan de Dalyatha și Iosif Hazzaya.⁹¹

Trebuie menționat și rolul formator al principalelor școli teologice ale persanilor. Cetatea Edessa, datorită poziționării ei în lumea antică, a devenit un spațiu de întâlnire între marile culturi și civilizații ceea ce a determinat cristalizarea unei atmosfere multiculturale. Această ambianță cosmopolită a dat naștere unei eferescente culturale unice și a dobândit în secolul V o anumită organizare internă în contextul dezbaterilor teologice ale vremii, devenind cunoscută sub numele de „Școala perșilor de la Edessa”. Școala a funcționat alături de alte două școli, una a sirienilor și alta a armenilor, însă era singura ortodoxă dintre acestea. Aici se studiau scrierile Sf. Efreem Sirul și erau pregătiți viitori ierarhi ai Bisericii. Tot aici s-a realizat munca de traducere a scrierilor lui Teodor din Mopsuestia în siriacă, considerat de siro-orientali

⁸⁸ Ibidem, p.67.

⁸⁹ Sabino CHIALA, *Avva Avram Sirul Obștea sa și Rânduielele Marii Mănăstiri*, Editura Sf. Nectarie, Arad, 2019, p14.

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ Ibidem, p.15.

„Exegetul” prin excelență. Această afinitate față de teologul antiohian și de învățătura diofizită avea să ducă și la închiderea școlii, prin acuzele de nestorianism ce i se vor imputa ulterior. Astfel, în anul 489, ca rezultat al disputelor hristologice care au urmat Sinoadelor de la Efes și Calcedon, împăratul Zenon va închide școala iar membrii săi vor fi expulzați primind interdicția de-a mai desfășura orice activitate didactică.⁹² Drept urmare, membrii și simpatizanții acesteia vor trece granița în Imperiul Persan și se vor stabili în cetatea Nisibis, unde se va constitui un alt nucleu de studiu teologic numit *Școala teologică de la Nisibis*. Printre personalitățile marcante care au fost asociate cu „Școala persană” de la Edessa îi menționăm pe Iacob de Serugh și Narsai. Aceștia și-au continuat activitatea didactică în Nisibis, fiind bine primiți în acest oraș și înființând școala teologică menționată mai sus. Au continuat tradiția teologică antiohiană și în Nisibis, poetul și teologul Narsai devenind chiar directorul acestei școli și reorganizatorul învățământului teologic diofizit din afara Edessei.

Biserica Orientului este o ramură adesea trecută cu vederea a creștinismului, în ciuda faptului că a fost cea mai mare Biserică din punct de vedere a zonei geografice în Evul Mediu. Biserica Orientului s-a dezvoltat în mare parte independent față de Biserică din Roma și cea din Constantinopol, drept urmare poate s-ar impune să fie studiată mai amănunțit pentru a obține o viziune holistică a creștinismului timpuriu. Nu numai că atestă tradițiile creștinismului răsăritean, dar demonstrează și acele trăsături ale creștinismului care sunt cu adevărat sobornicești, cum ar fi teologia niceană, dintre cele care nu sunt. Deși Bisericile aparținând tradiției siriace au fost văduvite de influența pe care au deținut-o în urmă cu secole, ele ocupă cu siguranță un loc important în istoria Creștinătății. Cercetarea acestei ramuri importante în traseul ei zbuciumat care cuprinde atât realizări cât și nereușite este esențială și pentru o înțelegere mai desăvârșită a propriei noastre tradiții. Adesea ignorată sau reprezentată eronat, tradiția creștină siriacă s-a remarcat mereu prin dragostea înflăcărată pentru Hristos și prin cutezanță cu care a reușit să ducă vestea cea bună până la capătul lumii. Este o poveste fascinantă, dar și tragică care poate încă hrăni zelul puștinilor creștini rămași în acea parte a lumii încă supuși diferitelor persecuții și care totuși nu acceptă să-l nege pe Hristos. Poate că ei vor fi cei care, ajutați de Duhul Sfânt și de frații lor creștini din Apus, vor reuși să mențină încă vie această tradiție și să mai aibă un cuvânt de spus în aducerea la credință a celor care încă nu au auzit cuvântul Evangheliei.

⁹² Daniel King, *The Syriac World*, Routledge, New York, 2019, p.121.

Surse bibliografice:

Volume:

- *Invitation to Syriac Christianity, An Anthology*, ed. by Michael Philip Penn, Scott Fitzgerald Johnson, Christine Shepardson, Charles M. Stang, University of California Press, 2022;
- Ioan I. Ică jr., Studiu introductiv la Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici, Partea a II-a recent descoperită*, Ed. Deisis, Sibiu, 2007;
- Daniel King, *The Syriac World*, Routledge, New York, 2019;
- Ierom. Agapie Corbu, Studiu introductiv la Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte Ascetice*, p. XV, Ed. Sf. Nectarie, Arad, 2022;
- Sebastian Brock, *A Brief Outline of Syriac Literature*, ST. Ephrem Ecumenical Research Institute, Baker Hill, Kottayam, India, 1997;
- B.E. Colles, *The mysticism of John Saba*, PhDthesis, Department of Middle Eastern Studies, The University of Melbourne, 1969;
- Sabino CHIALA, *Avva Avram Sirul Obșteea sa și Rânduielile Marii Mănăstiri*, Editura Sf. Nectarie, Arad, 2019.

Studii:

- Sebastian Brock, "The Syriac Orient: a third lung for the Church?", in *Orientalia Christiana Periodica*, 2005, Volume 71, Issue: 1, Pages: 5-20;
- Sebastian Brock, *An Introduction to Syriac Studies*, Horizons in Semitic Studies: Articles for the Student, University Semitics Study Aids 8 (Birmingham: Dept. of Theology, University of Birmingham, 1980);
- Mark Dickens, *The Church of the East: The Rest of the Story*, in *Fides et Historia*, Vol. 32, 2000;
- Robert A. Kitchen, *The Assyrian Church of the East*, The Orthodox Christian World, edit. Augustine Casiday, 2012, pp.78-88;
- Robert E. Kitchen, *The Syriac Tradition*, 2012, The Orthodox Christian World, edit. Augustine Casiday, pp.66-77.